

የጥኞች ከዚሁ

መጀመሪያ ተብሎ

(Old Testament Transmission History)

የብንያ ከዚነ

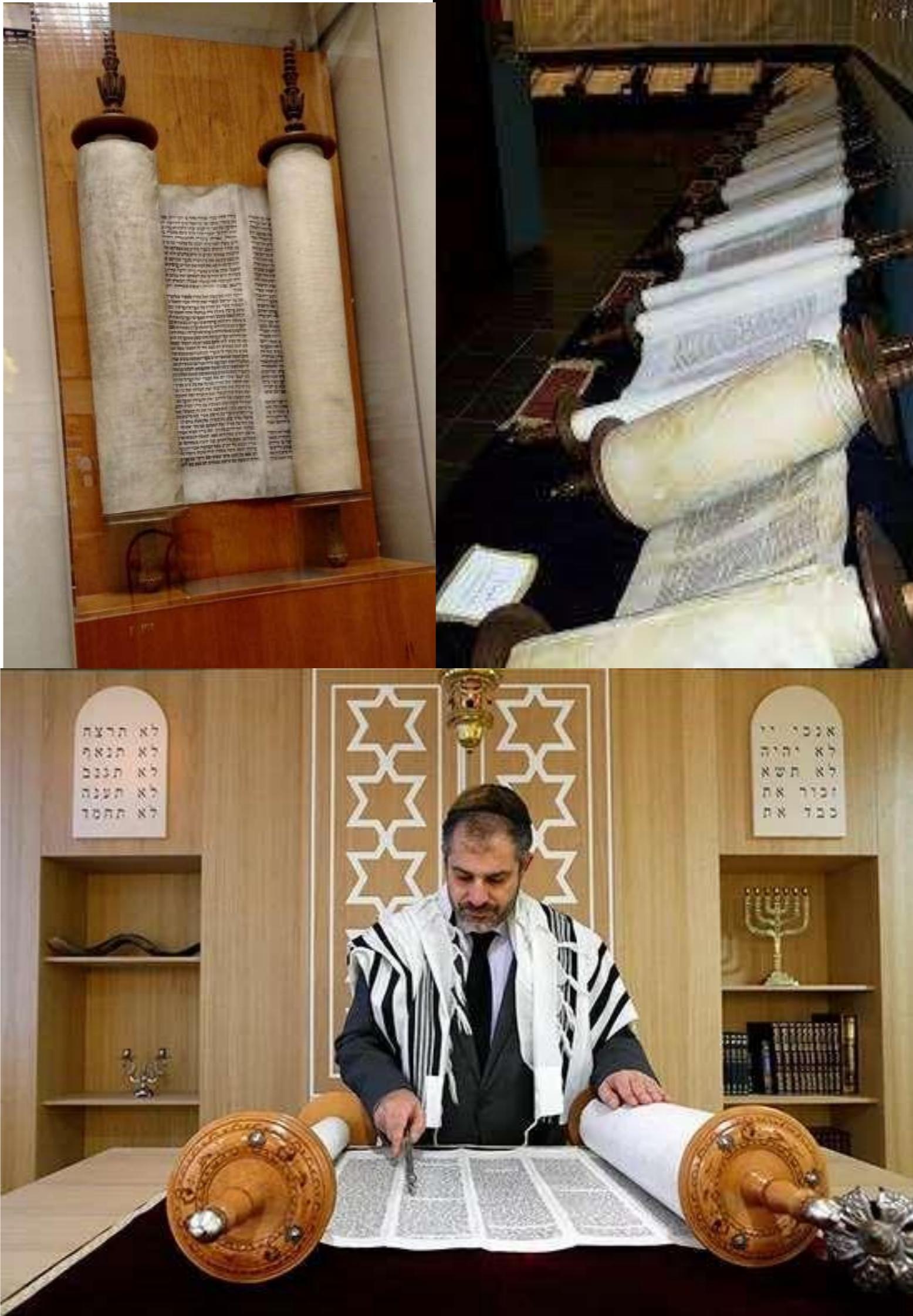
መጽሐፍ+ ይሁፍ+

(Old Testament Text & Scribes)

□ የብሉ ካዳን መጽሐፍ

(Old Testament Books)

- በብሉ ካዳን ገዢ መጽሁፍ ቁጥር 100-መቶች ወሰት
በታሪክ ነው የሚቀመጥው::
- እናም ለዋወያን እና ካህናት በታሪክ ነው ማያዝበት::
- የብሉ ካዳን መጽሁፍ የተዘረዘሩ በጥንቃዊ ዕብጀለት
(Paleo Hebrew) ነው::
- መሸጻ የመጀመሪያዎችን የብሉ ካዳን መጽሐፍ ተስተካክል
በጥንቃዊ ዕብጀለት 1500 ዓመት ካከርስቶስ ሌሎት በፊት
ደረሰ::
- የመጨረሻዎች የብሉ ካዳን መጽሐፍ ደግሞ 430 ዓመት
ካከርስቶስ ሌሎት በፊት ተገኝአል::
- በጠቃላይ በዘመኑ ወቅት ወሰት 39 ቁጥር መጽሐፍ ተገኝዋል::

Proto-Hebrew / Aramaic

□ ፊልግ ዕንደለት

(Paleo-Hebrew)

- የታለያ-ዶብረለት ስහተት፡ እንዲሁም ጽለያ-ዶብረለት፡ ተደቶ-ዶብረለት ወይም በለያ-ዶብረለት፡ በከናናውያን እና በአሸጣች የጊዜና ወሰት የሚገኘው የእዳዚ ለመኖት ነው፡ ከደቡብ ከነናን የመጠር ቅድመ-መጀኑ ቅዱስ እና መጀኑ ቅዱሳዊ ዶብረለት፡ እንዲሁም የእስራኤል መጀኑ ቅዱሳዊ መንግሥት፡ በመባለም ይታወቂሉ፡
- ከጥንት ዶብረለት ወደ ካሬ ወደምናውቀው የፎብረለት እዳዚ ከ500-300 ዓ.ም መካከል ተለዋጋ፡ በሁለቱ ቅንቃዎች መሆከል ያለውን እንዲነት ማውቅ ስህተቶችን ለመላየት ይረዳል፡

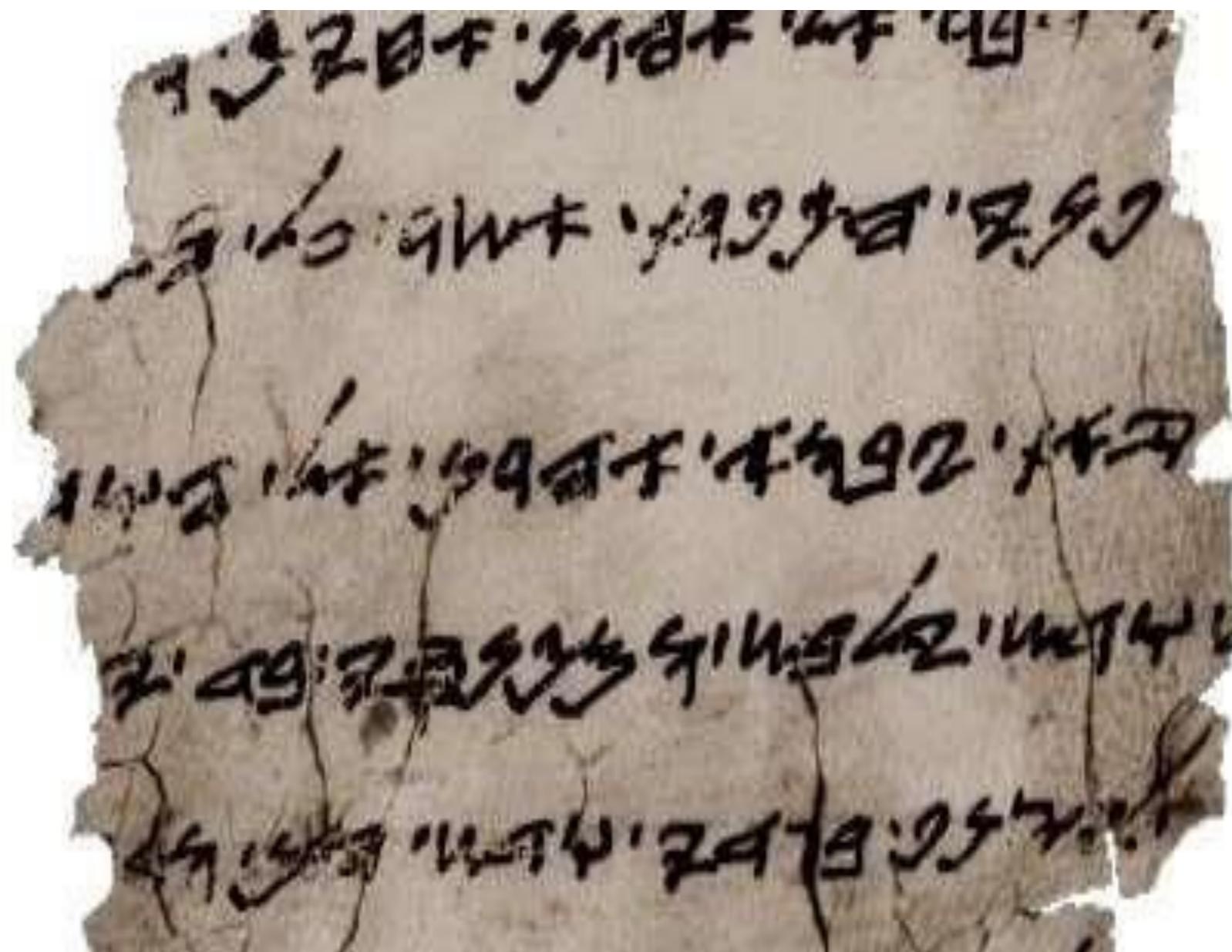
አ 'alef	,	ሀ het	H	ኩ samek S
በ beyt	B	ተ tet	T	ኝ 'ayin '
ገ gimel	G	ዮ yod	Y	፻ pe P
ዳ dalet	D	ካ kaf	K	ኢ sade S
ኩ he	H	ለ lamed L		ቆ qop Q
ወ waw	W	ሙ mem M		ሩ reš R
ዘ zayin	Z	ኔ nun N		ሮ shin S
				ኋ taw T

ኩ 6 Vav Y Nail Secure Add/and	ኞ 5 Hey ፩ Behold Reveal Breath	ኔ 4 Dalet ፪ Door Move Entrance	ጂ 3 Gimel L Foot Camel Pride	ቤ 2 Beyt ሀ House Family in	አ 1 Alef ፩ Ox Strength Leader
ሮ 30 Lamed ፪ Shepherd Staff/Teach To/from	ካ 20 Kaf ፪ Palm To open Allow/tame	የ 10 Yod ፩ Arm/hand Work/deed Worship	ቴ 9 Tet ፩ Basket Snake Surround	ቻ 8 Chet ፩ Wall Fence Separation	ዘ 7 Zayin ፩ Plow Weapon Cut off
ጂ 90 Tsade ፩ Man on side Journey Desire/need	፩ 80 Pev — Mouth Speak Scatter	ኝ 70 Ayin ፩ Eye Watch Experience	ሮ 60 Samekh ፩ Thorn Support Protect	ኩ 50 Nun ፩ Seed Fish/life Continue	ሙ 40 Mem ፩ Water Chaos Blood
አ 400 Tav ፩ Cross Mark/sign Covenant	ሮ 300 Shin ፩ Teeth Press/destroy Separate	ኔ 200 Resh ፩ Head Authority First	ቤ 100 Qof ፩ Sun Behind Time		

□ የጥነት እስራኤል አዲስ

(Writing Style of Israel)

- የጥነት እስራኤል አዲስ በቃላት መሆኑን ክፍተት
ነበረው:: እንዲገኘ ተጠጥቃችው ግልጽ ያልሆነ
ምልክቶች በቃላት መሆኑን ነበሩት::
- ከብዕር 100 እመታት በፊት የተጀሩ የከተማሪን ድህንቶች
በካድ ድሁፍ ተሻረዋል::
- ከጊለያ ዕብረይዏት ወደ ካድ እሱማያዊ የተቀኑዎች
ከ500-300 ዓ.ም መሆሉ ነው::
- እስከ 700 ዓ.ም ይረሰ ዕብረይዏት በተነበረ
(Consonant) በቂ ነበር የሚያሳው:: በቂለ አኅባብ
ምልክቶች (vowel pointers) ተሸጠዋል::

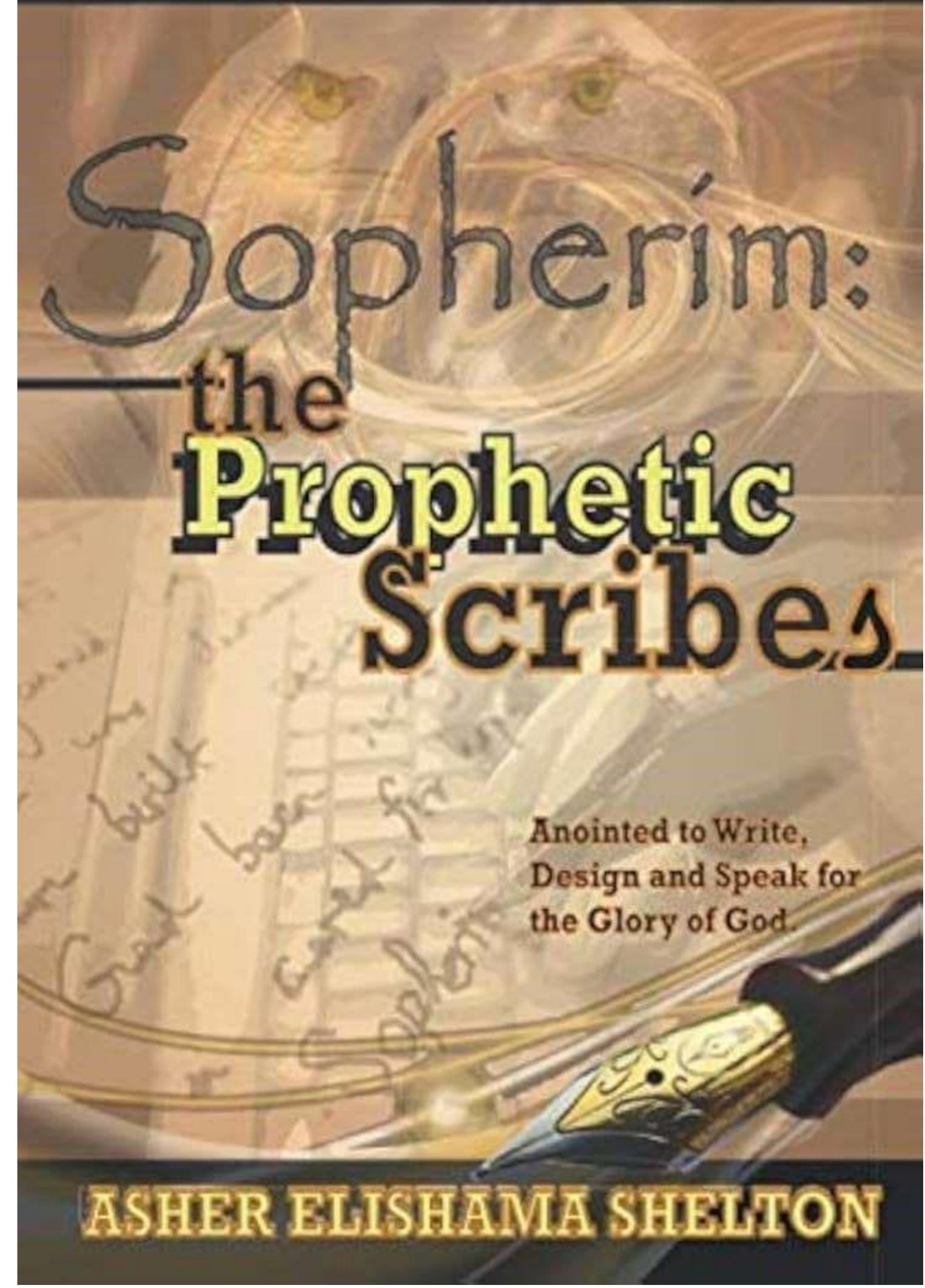

□ ሪኅማዎ

(Sopherim)

500እ.ኤ - 100ዓ.ም

- የኢትዮጵያን ቁጥሪ ወካቶ ለመጠበቅ የተነስ ተደማሚነት ያላቸው የሁኔታ እና ፌሃራን ዓይነቶ::
- በኋላ ወሰጥ ያለትን ፈልጻዎች ሁሉ ይቀጥሩ ነበር::
- በጥተረሰቦች እና በቅዳሜ ተፈለጎች ለይ ይጠና ነበር::
- የኋላ ተከከለኛነት በመጠበቅ ማሻሻያዎችን ያደርጋ ነበር::
- የሁኔታ በሳሳተቸው መንገድ ድህንዎችን ይከልሉ ነበር::
 - ከጊዜ ዕብረዱስት ወደ አስር ድህን በመቀየር::
 - የጥሪቶ ማዘረዘሩት ድህን ጥንቃቄ ቁርጓ እና አዲስ ማዘመን::
 - ከ ጥንት ፍጥሮ የነበሩ የመተ በህር ተፈልጎች ማረጋገጫ::
- በጠቅላይ የሁኔታ ጥንቃቄ ድህንዎችን በጥንቃቄ እና በየወቂቱ ይከልሉ ነበር::

□ ሙትራስ ለከናን

(*Matres Lectionis*)

- የሁኔታ የሚከላከለት አንድ ስልት ነው::
- የኩሁኑን ተርጉምም ሆነ አነበበ ስልት አይቀረም::
- ይፈቻኝም የኩሁኑን ሁኔታ ለመረዳት ያግኘል::

Matres Lectionis
in Ancient Hebrew
Epigraphs

Zevit, Z.

ተኞች

(Tannaim)

20 - 2009.9

- ከ100-500 ዓ.ም የዕብራውያንን መጽሑፍ ቁጥር ደረጃውን የጠበቀ ለማድረግ ጠንካሬ እንቅስቃሴ ተፈጥሮ ነበር፡፡
 - ከ73 ዓ.ም በፊት በቀምርን እና በማሳደ የነበሩ የእብራውያት መጽሑፍ ቁጥርና መሆል የተወሰነ ልዩነት ነበር፡፡
 - አነዱ ልዩነቶች በማሳደውን የዕብራውያን ድህን እንዲጠበቀ ሆኖል፡፡
 - የዕብራውያን ድህን ደረጃውን እንዲጠበቀ ከፍተኛ አስተዋጅኩ ከደረገት መከል የታናይም በፊት እንዲ ነው፡፡ እነርሱም በዘመኑ ማረጋገጫ ወጪውን ባሁኔቸውን መከለድ ፎርማ፡፡

የተኞች የሆነት ሁኔታ

- ከነፃህ ገንዘብ በታ የተሰሩ በጀመሪያ
ደጂቀም ለቦር::
 - ገኝነዱንዎች ጥቅልዕስ ከ 48 ዓላማ እና
ከፍተትው 30 ፈለጻች የየዘ እና 60
መሰረተሮች የገቡ ነው::
 - ጥቅር ቁሳም በታ ደጂቀም ለቦር::
 - የሁሉም ጥቅልን መቀዳቸት ከሚሸጠሩ
በሩት ማስታወሻ መጠሪ ለመጠሪ መተጠበኑ
የእራሱም ስሜ መስበሰ እለበት::
 - የሁቻ የሚገዢን የተቀኩበት ስም በ
አዲስ በፍቅር በመጠቀም ይፈኔ ለቦር::

□ አምራም

(Amoraim)

200 - 500ዓ.ም

- የዕለታዊነትን ደህን መስቀል ያቻቻ ዓላማ በድን ፍቃድ::
- ጥራይም (ገብረኤስ፡ አበራኤስ፡ ታንተኩ) በመባለ ይታወቂሉ::
- ማኅና ላይ የተሰጠ አስተያየት እና ምክርች ላይ ተጨማሪ
ማብራሪያዎችን ደረሰኝ::

□ ማስታ

(Masoretes)

500 - 1000 q.º

- በ5ተኛው መቶ ከፍለ ዘመን መጠደቂ እካባቢ የተነስ እረተኛ የዲህፍት ቤትን ፍቃድ::
 - የመጀመሪያ ወካቻን ወርሰዎ ድሁፍን እጠናቀቁ::
 - ከ500-1000 የተደረገ ተሸጥና ጥሩት ካራ ይለንበትን የዕብራይ (ማሳራቱ) ድሁፍ ተጠብቆ እንዳቆይ ሌሎችል::
 - በጣም መንቃቅቶ ነበሩ እናም ድሁፍን በታላቂ ጥንቃቄ ይደረሱት ነበር::
 - በአይሁዳ ሁሉት ወር ወር የምህራርን ቤትን ነበር:: ባቢልን እና ፍልሰቦም ፍቃድ::

לְבָרָא תַּחֲנוּנִים חֶאָה
לְלָא עַל חָגָשִׁים חֶאָבָט
עַל חָוֹמָה לְאָבָל אַת
חָרָא חָסָול שָׁמוֹת אַת
שְׁוֹעֵחַת עַל כָּסָר יְעֵמָה
רְלַשְׁקָה וַיְקָרָא לְקִזְׁל
פְּרוּ וְחוֹדָה תְּנַא אָמָר שְׁמָע
אַתְּדָבְרִי חָמָלָה חָגָרָל
מְלָכָא שָׂוֹה כָּה אָמָר חָמָלָ
אַלְשָׁא בָּלָט חָקָנָה יְהִי
לְאַחֲלָל דָּעַל אַתְּכָ
וְאַלְכָלָח אַתְּבָס חָזָקָנָה
אַלְחוֹד לְאָמָר הָעָלָ
וְעַל טְיוֹנָה לֹא תְּנַטָּ
קְעָרָה חָזָת נִיר מִלְּגָן
אָשָׁוֹא אַלְתְּשָׁמָע אַל
חוֹקָנָה
לְכָה אָמָר חָמָלָה אָשָׁוֹ
עַשְׂיוֹא תְּבָלָחָה וְצָא אַל
וְאַבְּלָו אַשְׁגָּפָט וְיָאָט
תְּגָנָט וְוַשְׁטָמָא שְׁמַבָּח
שְׁבָא וְלַקְחָתִי אַתְּמַט
אַל אָרְצָנָבָא רַעַם אָרְצָ
רְגָנוֹת וְרוֹזָשָׁ אָרְצָ לְחָסָ
וְרִיכָּמָס פּוֹסָהָא אַתְּמַט
חוֹקָלָה לְגָמָרָיוֹה יְעַלָּ
חוֹדָעָה אָרְדוֹן חָגָטָס
אָשָׁוֹר וְאַלְלָיָה לְרַתָּא אַרְדוֹ
חָבְשָׁה אַלְלוֹוְוְתָא מַלְּ
אַל אַלְחוֹד אַלְחוֹדָן
בְּטַחַט חָלָה אַחֲזָה אַשְׁר
הַסִּירְחוֹןְחוֹזָה אַתְּבָלָה
וְאַתְּמִינְחָה וְזָאָמָר
לְהַזְּלָה וְלְזָוִישָׁלָם לְפָעָ
חַמְבָּחָה תְּזַתְּשָׁתָחָה
וְעַתְּזָה תְּעַרְבָּנָא אַת
אַתְּזָה מְלָה תְּאַשְׁוֹר וְזָאָמָר
לְךָ אַלְפִּיס סְוִיס אַס
תוֹלְלִתְתָּרְבָּתְרָכְבָּס
עַל יְזָנָו אַדְתְּשָׁוְבָא אַת
פָּמָפָחָת אַחֲרָעְבָּרְיָא אַדְעָ
דְּקָטָעָט וְתְּכָטָחָלְדָעָל
מְצָרָס לְרַכְבָּנוּ פְּרָשָׁיט
וְעַתְּזָה מְבָלְשָׁוְיָה וְזָהָה
עַדְתָּו עַל דָּאָרָן חָזָאת
לְהַשְׁזָנָה חָזָה אַמְּרָ
אַדְעָה אַדְעָרָץ חָזָאת
וְשָׁחָיתָה
וְאַמְּרָא לְקָוָל י
וְשָׁלָבָנָא וְאַחֲרָא לְדָבָר שָׁקָה
וְמְרָנָא אַלְעָלָיְלָא רַמִּיאָת
קְשָׁלָמָעָק אַגְּחָנוּ וְאַל
תְּרַכְּבָּלָט חָזָר וְזָרָתָבָא אַע
דָּעָס אַשְׁר עַל דָּחָמָה
וְאַמְּרָכְשָׁקָה דָּאַל
אַרְוּרָוְלְיָה לְרַתָּא אַרְדוֹ
עַמְּמָנָה וְשָׁוֹרָה וְמְהֻזְּבָּשָׁ
וְמְמַגְּנוֹו אַגְּחָה
וְזָהָבָא בָּכָעָה
שָׁעָר לְמָרָף חָקָנָה וְעַל
סְעִירִיכְמָלְדָא שָׁוֹלָעָל
עַרְיוֹתְלְהַבְּצָרְזָה וְזָהָבָל
וְשָׁלָחָמְלְאַשְׁוֹר אַתְּעָזָ
רְבָשָׁקָה מְלָכָשׁ וְזָוְעָלָ
אַלְחָמָלְחָזָזָזָוְחָרָבָל
זָעָמָר טְעָלָת הַפְּרָכָד
דְּשָׁלָעָן נְמָסָלָת שָׁוֹא
סְמָמָהָא אַלְיָו אַלְגָּזָס
פְּאַלְיָהָה אַשְׁר עַל הַבָּאָת
וְשָׁבָנָא אַחֲטָר וְזָהָחָק
אַקְחָה חָמְכָוְעָא מְרָא לְהָאָה
רְכָשָׁקָה אַמְּרָזָנָא אַל
חוֹמָה וְקָדָא מְרָא לְחָמָלָ
הַגְּזָלָלָמָל אַשְׁר זָאָז
הַפְּטָחוֹן זָהָא אַשְׁר לְסָחוֹת
אַמְּרָתָו אַדְזָיקָר שְׁפָטָיס
עַזְהָגָבָ� לְמָרָחָמָז
עַתְּדָעָלָמָו לְכָתָחָתָמָמָז
קְרָחָה בְּלָחָתָמָעָלָשָׁע
זָהָעָה זָהָעָזָחָזָה אַל
מְעָרָתָא שָׁרָקָמָא אַשְׁ
עַל זָוְעָא בְּכָפָעָ אַקְבָּק

הנְּצָרָה וְהַמִּלְחָמָה

□ ማስታ

(Masoretes)

500 – 1000 գ.դ

- በዕለታዊ የሆኑ ወሰን አናበበችን መምረቻል::
 - 1638 የፍልሰተም ከተማ ገብርያ እንደገና ታደሰ
የከይሁድ እና የሻሁፍ ጥናት ወር ማእከል ሆነ::
 - 500-800 እ.ም አካባቢ ማስረዳች አናበበ ነጥቦችን እና
ዘዴዎችን ያሆኑን ከሰህተት እንዲረዳ መምረቻል::
 - በአስረዳው መቶ ክፍለ ኮሙን በጥብርያደሰ በበን አሽን
እና በጥብርያደሰ ቤትሰብ ተከኔፍለው ነበር::

לען אונקל גוטמן ווועטן מא לא א זייןעל לי דערען: פון
גראט לא זען, יאנזאָר אַפְּגָּאָן עַטְּלָאָן אַפְּגָּאָן.

וְאַעֲנָה בְּסֵבֶב אֲגֹדֶת שְׁמִינִית וְאֶת הָאָרֶץ: וְלֹא לֹא לֹא לֹא
אַחֲרוֹ לֹא מִזְהָלָל כִּי חִשְׁבָּתְךָ לֹא תִשְׁחַתְנוּ לֹא לֹא וְסִדְרָתְךָ צִדְקָתְךָ מִן
הַהְרָן לֹא אָשָׁר עִמְתָּנוּ אֲתָכָם יְהִי וְקִרְאָתְךָ לֹא אֲתָכָם יְהִי חִדְעָל ט
בְּאוֹרְיוֹת יְהִי חֻמּוֹת לֹא בְּרִי וְגַעֲשָׂו יְהִי אֶת-יְהִי חָרְבָּי בְּעֵעַי וְחוֹזֵק
לְהַלְעָסָד יְהִי נְמַעְשָׂה וְדִיקָת יְהִי וַיְדַבֵּר יְהִי מִשְׁׁחָה יְהִי כָּאַנוֹ בְּלִי
קְדוּשָׁתְךָ אֲתִיכְרֵי קְשׁוֹרָה וְזֹאת עַרְתָּמָךְ: נ

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אָמְרוּ פָּר
תַּנֵּל כַּטְלָא מְרָתָה,
וְסִכְבִּיס עַלִּי עַמְּבָבָב
וְבָזְגָדָל לְאַלְחָנוּ
כִּי נְלִידָרְכָיו מִשְׁפָט
עֲדֵי קַוְשָׁר הַזָּא
דוֹר עַקְשׁ וּפְתַלְתַּל
עַמְּגָל וְלֹא חַבֵּט
חוֹא עַשְׂבָּה וּבְנָבָה
אַלְיָלָחָנָה יְקַנְּתָה וְאַמְּרָה לְלָה
בְּחַפְרִידָה בְּנֵי אַרְסָה
לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּקְבֵּחַ תְּבִלָּה צְדִיקָה
וַתְּהַזְּזִיר לְלֹא יְשָׁמֵן
וַיַּצְּרַצֵּר אֲשָׁוֹעָגָה
וַיַּחַזְקֵהוּ שָׂאָה עַל אֲבָדָה
וְאוֹעֵלָה אֶל נְכָרָה
וְאֶכְלָל הַנְּגָתָה שְׂדוֹ
וְשָׁמֵן מִחוּרָמִישׁ עַזְרָה
גַּגְחַלְבָּה כְּרִישָׁה וְאַלְיָהָה
עַמְּחַלְבָּה כְּלִוָּתָה חַפְזָה

הַאֲזֹנוּ וְשִׁמְעוּ תְּאַבְרָהָן
יְהוָה כָּתַנְךָ לְקַחַת
מִשְׁעָרָם עַל־דְּשָׁא
כִּשְׁמַיְהָוד אֶקְרָא
הַצְּמַרְתְּמִים פְּשָׁלָל
אֵל אַמְשָׁדָה אָזְנוֹל
שָׁזְתְּלָל דָּבָר בְּמַעַן מִינָּס
בְּזִירְעָנָל אַגְּנָלָזָאָת
הַלְּבָשָׂה אָבְוָרְקָנָה
סְלָמָה עַל־בְּשָׁעַט שְׁעַת־דוֹרָה
סְמָאָה יְמָלוֹדָה
יְבָבָה תְּשִׁפְאָה
מִדְלָקָה תְּהָזָה עַלְלָה
סְמָאָה תְּפָאָה עַמְּדָה
סְבָבָה תְּבָנָה
פְּאָרָה יְנָדָה קָטָה יְלָעָלָה
חוֹא בְּדָרְתָּה
וְיְסָמָה עַל־קָהָדָה אַרְצָה
וְגַעֲקָה אַלְמָנָה מְסָלָלָה
חַמְשָׁה תְּבָלָר וְחַלְבָה צָאן
בְּנָקָשָׂה וְעַטְנוֹדָה

□ የማሬቴቶች ማስታወሻ

(Masoretes Notes)

- መጽሑፍ ቅኩስ ደረጃዎን የጠበቀ ካሸን በፊላ ዓይነት ድህንናን ለመቀየር ፍላት ነበረችው::
- ስለዘሱ ማስረዳቶች ተናንሽ ምልከቶችን በጽሁፏ መሆኑ አይደገኙ::
 - ልዋ ነጥቦች (puncta extraordinary):- ተናንሽ ደረሰመንድ ምልከቶች
 - የታገኖ ፍላጌዎች (suspended later)
 - ቍራ እና ክታብ

□ የማሬቴቶች ማስተወሻ

(Masoretes Notes)

- በአልከለ ስቴን የሚገኘ ተልቅ የማሬቴቱ ተምህርት በት
እንዲ ተከከለኛ ቅዱዎችን በማዘጋጀት የታወቁው
ማተሚያ ማሽነ ከተደጋረጋሚ በፊላ ለ100 እመታት በእጅ
የታተሙ ዓሁራቸ አሁንም አሉ::
- እነዚህ ዓሁራቸ አሁንም ለጽሁፍ ተቻት መቻሚ
ናቻው::
- 01488 የመጀመሪያው የተሚለ የዕብራይዎት መጽሁፍ
ቁጥር ተተሙ::
- 1516-1525 ሁለተኛው ሂሳብ እትም ተተሙ:: በን ሆኖም
በተባለ ወጪው ካርስተያን ተተማል::

